

ובאויר; ניצול כל חידושי המדע והטכניקה והתחבורה בהצטיידות והזדיינות — כי כל אלה בלבד אינם מספיקים. בסופו של דבר לא הטאנק ולא התותח ולא מטוס-הקרב עושים את המלחמה — אלא האדם המשתמש בהם ומפעיל אותם. ובאדם הלוחם מכריע לא כוח השרירים ולא חריצות טכנית — אם כי אלה חשובים למדי, אלא רוחו.

ה' בחשוון תש"ט — 7 בנובמבר 1948

מבצע „נחשון“

מתוך דברים בכינוס-מרצים

— — — בתקופה הראשונה, מדצמבר ועד סוף מארס — הצטמצמו בהתגוננות ורק כשהתקיפו אותנו, ובמקום שהתקיפו אותנו — הגינונו על עצמנו ועשינו מאמצים מכוונים, גם צבאיים וגם פוליטיים, לצמצם את סכסוך-הדמים, במידה שהדבר היה תלוי בנו, עד כמה שאפשר בשטח, בזמן ובסוגים מסוימים של האוכלוסין הערבים. עשינו זאת מפני שהיה דרוש לנו זמן להתכונן: לגייס אנשים, לציידם ולאמנם. ידענו מההתחלה, ועוד זמן רב לפני פרוץ המאורעות, שאנו עתידים לעמוד בפני התנגשות צבאית עם מדינות ערב, והיה ברור שיידרש מאתנו מאמץ עליון למען נעמוד במערכה זו. אולם אין עם עושה מאמץ עליון עד שהוא מרגיש בסכנה, עד שהסכנה נעשית ממשית ובולטת. גם הישוב וגם התנועה הציונית לא עמדו זמן רב על הסכנה, למרות האזהרות המרובות שנשמעו פה ושם. בישיבת ההנהלה שנתקיימה בקיץ 1946 בפאריס, בוועדה הפוליטית של הקונגרס הציוני ה"ב, בוועד-הפועל הציוני בציריך בקיץ 1947, באסיפת-הנבחרים שנתכנסה אחריו ובהזדמנויות אחרות, התרעתי על הסכנה שצבאות מדינות ערב יתקיפו את הישוב וינסו לעקור אותו מן השורש. אולם עד

שפרצו המאורעות בתחילת דצמבר 1947 לא היה כמעט שומע — ואי אפשר היה להשיג האמצעים המרובים הדרושים לגיוס כוחות במידה מתאימה, לציודם ולאימונם. ובראשית המערכה הוטל עלינו להרויח זמן — למען התכונן ליום שבו נהיה מצוידים כראוי ונוכל לקחת היוזמה לידינו, ולפי שעה הסתפקנו בהתגוננות בלבד.

כמעט מהרגע הראשון, הועמדה ירושלים במרכז המערכה, ודבר זה הולך ונמשך עד היום הזה. בעקיפין ובמישרין היתה ירושלים המטרה הראשית לצבאות הפולשים. ההתנפלות הרצינית הראשונה נעשתה בתחילת דצמבר על דרכי התחבורה של היהודים לירושלים. נעשו נסיונות, שלא נפסקו עד היום הזה, לנתק את ירושלים העברית מעל שאר מרכזי הישוב היהודי. לערבים היה חשבון נכון: הכנעת ירושלים היהודית, כיבושה או החרבתה יתנו מכה אנושה, ואולי מכת-מוות, לישוב היהודי וישרו את רצון היהודים ויכלתם לעמוד בפני התוקפנות הערבית. ובכל הדרך מתל-אביב לירושלים — החל מאבו-זכביר וסלמה ועד קסטל ולפתא — ארב המוות לכל נוסע ונהג יהודי. ממשלת המאנדט לא עמדה בהתחייבויותיה לשמור על חופש התנועה בדרכים, ולמרות הבטחות מפורשות שניתנו לא פעם לנציגי הסוכנות היהודית והוועד הלאומי, שהצבא ישמור על דרך ירושלים—תל-אביב, והבטחות מפורשות אלה ניתנו לא אחת על-ידי הנציב העליון לגולדה מאירסון ולי, — השתלט הטרור הערבי על כביש ירושלים—תל-אביב, גם בעמק, גם בשפלה וגם בהר. במקום מכוניות בודדות, החלו לנסוע שיירות שלמות, ובמקום האבטובוסים הרגילים — החלו להשתמש במכוניות משורינות. אולם אמצעי זהירות אלה לא עמדו בפני הכנופיות שהלכו ורבו — הדרך לירושלים נעשתה יותר ויותר מסוכנת. בסוף מארס נותק הקשר בין ירושלים לבין תל-אביב, ואם כי הציוד שצפינו לו טרם הגיע — והצבא והשלטון הבריטי עדיין היו בארץ — נאלצנו לעבור מהתגוננות להתקפה בטרם עת.

בלילה האחרון של מארס 1948, הודיע לי מטה ההגנה שהוכנו וצוידו ארבע מאות איש לפרוץ דרך לירושלים. זה היה הכוח הגדול ביותר שגויס עד אז לפעולה מסוימת אחת. ובתנאים של אותם הימים גיוס כוח כזה דרש

מאמצים מרובים. אולם היה ברור לי שכוח זה לא יספיק, כי לא רק אנו אלא גם הערבים רואים בירושלים את נקודת המוקד של המערכה, והם, בלי ספק, ירכזו כוחות לרוב, אלפי אנשים מכל הסביבה, מדרומה, מצפונה וממערבה של ירושלים, להילחם בנו, וגורל הכוח הזה עלול להיות כגורל השלושים-וחמישה. דחיית הפעולה עד "לכשירוח" לא באה בחשבון, כי ירושלים עמדה בפני סכנת רעב. כוחותינו ונשקנו המצומצם היו עסוקים בשאר החזיתות: בגליל, בעמק, בתיכון, בסביבת תל-אביב, בדרום. האש כבר הקיפה אז את כל הארץ, ולא היו כל רזרבות חופשיות, — לא בכוח אדם ולא בנשק. אבל לא ראיתי לפני כל ברירה: נתתי הוראה לגייס מיד אלף-וחמש-מאות איש — על חשבון כל שאר החזיתות, ונשלחו מברקים לכל המפקדים שיבואו מיד למטה; כעבור שעתיים קיבל כל מפקד — חוץ ממפקד הגליל והעמק — פקודה להפריש אחוז גדול מאנשיו וכליו למען האכספדיציה הירושלמית שקראנו לה בשם "נחשון". ובאותו לילה נעו האנשים מדרום, מתל-אביב ומהתיכון, על נשקם, והועבר נשק נוסף גם ממשקי הגליל — בכיוון לחולדה; והחלה האופנסיבה היהודית הראשונה, ששימשה מפנה מכריע במלחמה זו. נפרצה הדרך לירושלים, נפל בקסטל המפקד הערבי עבד-אל-קדר אל-חסייני, וגם הערבים וגם האנגלים הופתעו למראה כוח-המחץ והעוז היהודי שנתגלו לפתע פתאום. הם לא ידעו כמה מן ההעזה הנואשת היה בפעולה זו, וכמה נחשפו למען פעולה זו החזיתות האחרות.

בשבוע הראשון לאפריל היתה דרך-ירושלים בידינו, והנסיון החמור הראשון של אויבינו להכריע את ירושלים נעשה לצל על-ידי אלף-וחמש-מאות בחורים שנתאספו מכל חזיתות הארץ. — —